

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ТЕХНОЛОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

НАВЧАЛЬНО–НАУКОВИЙ ІНСТИТУТ ПРИКЛАДНОЇ ЕКОНОМІКИ ТА
МЕНЕДЖМЕНТУ ІМ. Г.Е. ВЕЙНШТЕЙНА

МАТЕРІАЛИ

НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ

24 ТРАВНЯ 2023 р.

«АГРОПРОДОВОЛЬЧИЙ СЕКТОР УКРАЇНИ В ПЕРІОД ВІЙНИ:
ВИКЛИКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ»

м. Одеса

УДК 338.43: 35

Агропродовольчий сектор України в період війни: виклики та перспективи. Матеріали науково-практичної конференції 24 травня 2023 року / кафедра економіки промисловості. Одеса: Одеський національний технологічний університет, 2023. 87 с.

У матеріалах конференції знайшли відображення економічні та соціальні аспекти розвитку агропродовольчого сектору України в період війни. Запропоновані шляхи вирішення найактуальніших та нагальних проблем розвитку підприємств різних галузей агропродовольчого сектору, ОТГ та районів у контексті викликів воєнного часу та післявоєнної відбудови. В доповідях особлива увага приділялась повоєнному відновленню України на засадах сталого та інклюзивного розвитку.

Організаційний комітет конференції

Голова: Павлов О.І., д. е. н., професор

Заступник голови Козак К.Б., д. е. н., професор

Члени комітету: Макаринська А.В., д. т. н., професор

Самофатова В.А., д. е. н., професор

Купріна Н.М., д. е. н., професор

Дідух С.М., д. е. н., доцент

Кулаковська Т.А., д. е. н., доцент

Рекомендовано до друку та розповсюдження в мережі Internet Вченою радою

Одеського національного технологічного університету,

протокол № 14 від 20.06.2023 р.

Матеріали подаються за оригіналами рукописів доповідей

учасників конференції

ЗМІСТ

ГАЛУЗЕВА ТА СОЦІАЛЬНО-ПРОСТОРОВА СПРЯМОВАНІСТЬ ІНКЛЮЗИВНОГО ПОВОЄННОГО ВІДНОВЛЕННЯ ОТГ ТА РАЙОНІВ УКРАЇНИ	6
Павлов О. І., д. е. н., професор Павлова І. О., к. е. н., старший викладач Одеський національний технологічний університет	
ЕКОЛОГО-ЕКОНОМІЧНА МОДЕЛЬ РОЗВИТКУ АГРОПРОДОВОЛЬЧОГО СЕКТОРУ: ПЕРСПЕКТИВИ ПОВОЄННОГО СУСПІЛЬНО-ГОСПОДАРСЬКОГО ВІДРОДЖЕННЯ	11
Шевчук В. О., д. е. н., професор Національна академія статистики, обліку та аудиту, м. Київ	
ЦІНОВА КОН'ЮНКТУРА ПРОДОВОЛЬЧОГО РИНКУ УКРАЇНИ В НАДЗВИЧАЙНИХ СИТУАЦІЯХ 2020–2022 РОКІВ	17
Коваленко О. В., д. е. н., старший науковий співробітник Яценко Л. О., к. е. н., старший науковий співробітник Інститут продовольчих ресурсів НААН, м. Київ	
ЗБИТКИ АГРАРНОГО СЕКТОРА УКРАЇНИ УНАСЛІДОК РОСІЙСЬКОЇ АГРЕСІЇ І ЙОГО ВІДНОВЛЕННЯ ЗГІДНО «НОВОЇ АГРАРНОЇ ПОЛІТИКИ»	22
Крисанов Д. Ф., д. е. н., професор Білоцерківський національний аграрний університет	
РОЗВИТОК АГРАРНОГО СЕКТОРУ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ У ДОВОЄННИЙ ТА ВОЄННИЙ ПЕРІОДИ	27
Росоха В. В., д. е. н., професор Нечипоренко О. М., д. е. н., чл.-кор. НААН, Національний науковий центр «Інститут аграрної економіки»	
МОДУЛЬНІ УСТАНОВКИ ДЛЯ КОРМОВИРОБНИЦТВА	36
Єгоров Б. В., д. т. н., професор Макаринська А. В., д. т. н., доцент Одеський національний технологічний університет	
СТРАТЕГІЧНІ ОРІЄНТИРИ СТАЛОГО ІНКЛЮЗИВНОГО РОЗВИТКУ АГРОПРОДОВОЛЬЧОЇ СФЕРИ У ПОВОЄННИЙ ПЕРІОД	40
Самофатова В. А., д. е. н., професор Одеський національний технологічний університет	

6. Containerised Mills. URL: <https://www.ottevanger.com/en/installations/containerised-mills/> (дата звернення: 03.05.2023).

7. Makarynska A. V., Yegorov B. V. Production of compound feeds on modular installations/ International symposium ISB-INMA TEN' 2022 "Technologies and technical systems in agriculture, food industry and environment" 6–8 October 2022 The conference will be held at the Faculty of Biotechnical Systems Engineering Bucharest, Romania. 2022.

Самофатова В. А., д. е. н., професор, професор кафедри економіки промисловості Одеський національний технологічний університет

СТРАТЕГІЧНІ ОРІЄНТИРИ СТАЛОГО ІНКЛЮЗИВНОГО РОЗВИТКУ АГРОПРОДОВОЛЬЧОЇ СФЕРИ У ПОВОЄННИЙ ПЕРІОД

Питання сталого інклюзивного розвитку агропродовольчої сфери є надзвичайно актуальними та потребують неодмінного дослідження та обговорення у нинішніх умовах. Зараз формується бачення того, якою має стати Україна в майбутньому. Водночас, імперативи сталого інклюзивного розвитку сьогодні також постають виключним пріоритетом спільної аграрної політики країн ЄС та інших провідних країн світу. На думку фахівців, «повоєнна реконструкція економіки України повинна бути спрямованою на формування національно-укоріненого економічного розвитку, який спирається на найбільш повне використання національного економічного потенціалу і створення мережі ланцюгів продукування доданої вартості та переробки сировини у кінцеву продукцію для задоволення внутрішніх потреб і експорту» [1].

Агропродовольча сфера – це провідна галузь української економіки, яка гарантує продовольчу безпеку та забезпечує робочими місцями значну частину населення, а також складає велику частку експорту України. Очевидно, що планування відновлення агропродовольчої сфери України від наслідків війни має спиратись на зрозумілу, чітку та комплексну концепцію

відновлення, в якій провідну роль відіграють чинники сталого інклюзивного розвитку, які потребують певної адресної державної підтримки.

В Україні, у т. ч. й у воєнний період, підприємства малого та середнього бізнесу відіграють важливу роль у процесі аграрного та продовольчого виробництва. Саме завдяки сталості фермерських, переробних та особистих селянських господарств відносно негативних змін зовнішнього середовища, їх гнучкості та адаптивності, орієнтованості на задоволення потреб місцевого населення вони є і будуть важливими суб'єктами національної економіки. Їх плідна діяльність значно сприяє розв'язанню соціальних проблем сіл і невеликих міст, формуванню сталого розвитку сільських територій та підтримці доходів місцевого населення. Проте, нині більшість аграрної продукції експортується без додаткової переробки (близько 60%). Переважаюча частка сировини та незначна – переробленої продукції у експорті означає неефективне використання людського потенціалу, низький рівень заробітної плати, що обумовлює неналежний соціально-економічний рівень життя населення. Тому, безсумнівно, потребує розробки стратегічний план модернізації економіки агропродовольчої сфери на засадах інклюзивності та перехід від експорту сировини до її глибокої переробки на місцях [2].

Ще одним вкрай важливим і актуальним нині завданням є забезпечення продовольчої безпеки населення України. Нині вона знаходиться під загрозою через те, що багато підприємств агропродовольчої сфери розташовані на територіях безпосередньо постраждалих від війни та потерпають через перебої в логістиці та забезпеченні безперервних агропродовольчих ланцюгів постачання і збуту. У цьому нам також надають необхідну допомогу та підтримку багато держав.

Оскільки країни демократичного світу уже сьогодні ініціюють підготовку програм щодо відбудови господарства України, важливою є історико-економічна оцінка та врахування міжнародного досвіду відродження

економік різних країн після Другої світової війни. Відомо, що на початковому етапі повоєнної відбудови цих країн суттєву роль відіграла системна американська допомога за Планом Маршалла, що була спрямована передусім на забезпечення гуманітарних потреб і відбудову критичної інфраструктури, підтримку життєздатності економіки, створення передумов для її модернізації та поступального розвитку.

На нашу увагу заслуговує і досвід повоєнного реформування аграрного сектору економіки Італії з проєкцією на сучасні виклики у вітчизняній агропродовольчій сфері. Важливість цього питання посилюється зацікавленістю західних партнерів у продовольчій безпеці світу, що неможливо забезпечити без участі України. На відміну від довоєнної Італії, в сучасному українському сільському господарстві ще до війни активно впроваджувалися інновації в рослинництві та тваринництві не лише в агрохолдингах, а й навіть у невеликих компаніях, зокрема роботизовані ферми, дрони-обприскувачі, безпілотні технології, точне землеробство тощо. Однак логістика, прив'язана до морських портів, була зруйнована їхньою блокадою російськими загарбниками. Тому, для диверсифікації шляхів експорту української сільськогосподарської продукції необхідна розбудова сучасної транспортної інфраструктури. В умовах глобального потепління клімату Україна потребуватиме будівництва системи іригації. Крім того, актуальності набуває посилення спроможностей промислового сектору переробки аграрної сировини, розвитку органічного землеробства і. т. ін. Тобто йдеться про вихід економіки на якісно новий рівень розвитку з інноваційним проривом, реалізацію структурних реформ, що часто стає можливим в умовах виходу з особливо складних кризових ситуацій [3, С.105-107].

Важливим і актуальним проєктом є забезпечення продовольчої безпеки є ініціювання проєкту «Сади Перемоги», започаткованого у співпраці з Міністерством аграрної політики та продовольства України, що стимулює

вирощування овочів, фруктів та лікарських трав в приватних будинках і громадських парках. Цей проєкт створено за прикладом подібної кампанії «Сади Перемоги» у США під час Другої світової війни. Свого часу це дало результат у створенні більш ніж 20 мільйонів домашніх садів, які виробляють близько 10 мільйонів тонн фруктів і овочів на рік [4].

Також, з 1 липня 2022 року стартувала нова урядова програма «Робота». Через «Дію» можна подавати заявки на безповоротні гранти на створення власної справи, розширення малого й середнього бізнесу, отримання нових навичок для кар'єри. Зокрема, грантова програма з компенсації створення садів та теплиць дозволяє залучити від 140 тис. до 400 тис. грн за гектар. Площа території саду при цьому має бути від 1 до 25 га. Основна умова для започаткування підприємництва – створення нових робочих місць. Цими грантовим коштами можна оплатити будь-які витрати, які пов'язані з проєктом [5].

Зрозуміло, що найбільш доцільним способом нарощувати і виробництво, і доходи – не експортувати сировину, а переробляти її. До того ж, логістичні можливості з вивезення зернових і до війни були незадовільними, а із закриттям портів і поготів. Для прикладу, кукурудзу, якої країна вирощує з надлишком, можна переробляти на пальне. Також яскравим прикладом є переробка соняшнику. Після запровадження експортного мита розпочалася переробка соняшнику всередині країни і, замість сировини, почали експортувати рослинну олію. Картопляний крохмаль, сухе картопляне пюре, картопля фрі, чипси, пакування картоплі, яка пройшла суху чистку – ці продукти картопляної переробки легко транспортуються, зберігаються та мають великий попит на світовому ринку. Ще один приклад мінімальної переробки, без залучення високих технологій – миття картоплі. Україна вже переходить до стандартів продажу митої картоплі в супермаркетах, витісняючи немиту картоплю "з ґрунтом". Цей приклад переробки здається

примітивним, проте, насправді потребує колосальних витрат ресурсів та налагоджених процесів і контролю за ними [6].

Навіть в умовах війни, Україна залишається ключовою країною для забезпечення енергетичної та продовольчої безпеки у світі, а після довгоочікуваної перемоги зможе реалізувати основні принципи сталого інклюзивного розвитку. Тому, слід розробити цілісний поетапний план переходу агропродовольчої сфери до його забезпечення. Він має враховувати продовольчу, водну і енергетичну безпеку та соціальну справедливість. Необхідна постійна адаптація до змін і розвиток коротких локальних агропродовольчих ланцюгів. Слід надати новий поштовх експорту агропродовольчої продукції шляхом системних змін, що відповідають екологічним вимогам ЄС (агромеліорація, природоохоронне землеробство, скорочення використання пестицидів і т. ін.). Втім, головним є залучення та утримання людського капіталу, що дозволить вирішити пріоритетні завдання щодо модернізації агропродовольчої сфери, сталого інклюзивного розвитку сільських територій та невеликих аграрних міст.

Література

1. Розроблення стратегії повоєнної відбудови економіки України: міжнародний досвід і національні пріоритети. URL: <http://ief.org.ua/?p=14490> (дата звернення 12.05.2023).
2. Виклики та наслідки агропродовольчої спеціалізації України у світовій економіці: колективна монографія / за ред. д-ра екон. наук Шубравської О. В. ; НАН України, ДУ «Ін-т екон. та прогнозув. НАН України». – Електрон. дані. Київ, 2023. 254 с. Режим доступу: URL: <http://ief.org.ua/wpcontent/uploads/2023/03/Vyklyky-ta-naslidky-ahroprodovol'choi-spetsializatsiiUkrainy> (дата звернення 12.05.2023).
3. Дідківська Л. В. Італійське «економічне диво»: успішний досвід управління повоєнним відновленням. *Історія народного господарства та економічної думки України*. 2022. Вип. 56. С.102–116.
4. Деякі питання надання грантів бізнесу: постанова Кабінету Міністрів України від 21 червня 2022 р. № 738. URL: <https://www.kmu.gov.ua/npas/deyaki-pitannya-nadannya-grantiv-biznesu-738-210622> (дата звернення 19.05.2023).
5. Ukraine: a sustainable economic recovery for people and nature. BCG.

URL:https://wwfeu.awsassets.panda.org/downloads/ukraine___a_sustainable_economic_recovery_for_people_and_nature___wwf_bcg___sept_2022_light.pdf (дата звернення 22.05.2023).

6. Підтримка аграрного сектору в умовах воєнного стану: що варто знати? URL: https://jurliga.ligazakon.net/analytics/213396_pdtrimka-agrarnogo-sektoru-v-umovakh-vonnogo-stanu-shcho-varto-znati (дата звернення 22.05.2023).

Дідух С. М., д. е. н., доц., професор кафедри економіки промисловості
Одеський національний технологічний університет

РЕКОНСТРУКТИВНИЙ ВЕКТОР АГРОПРОДОВОЛЬЧОГО ІНКЛЮЗИВНОГО РОЗВИТКУ УКРАЇНИ У ПОВОЄННИЙ ПЕРІОД

Початок повномасштабної війни в Україні вкрай негативно вплинув на стан економіки України, поглибив наявні проблеми та диспропорції розвитку, у тому числі і в агропродовольчому секторі. Актуальною науковою задачею є розробка та впровадження нових принципів та прикладних механізмів агропродовольчого інклюзивного розвитку України після завершення війни, які відповідають інтересам держави, агропродовольчих підприємств, об'єднаних територіальних громад та сільського населення.

Мета роботи – окреслити стратегічну спрямованість агропродовольчого інклюзивного розвитку України у повоєнний період.

У повоєнний період для економіки України постає амбіційна задача відновлення та прискореного розвитку, заснованого на нових інституціональних засадах, подоланні деструктивних явищ в соціально-економічних відносинах агропродовольчої сфери.

Криза інституціонального середовища агропродовольчої галузі України викликана наявністю цілого ряду диспропорцій та суперечностей розвитку.

Важливим завданням повоєнного відновлення є досягнення синергетичного ефекту від об'єднання дії ринкових механізмів закономірного відновлення обсягів виробництва із регулюючим соціально-економічним впливом держави на основі реалізації стратегічних інвестиційних завдань